

Беняш Д. С.

студент III курсу

спеціальність 014 «Середня освіта (Географія)»

Науковий керівник

Яковлева В.А.

канд. географ. наук, доцент

Житомирський державний університет

імені Івана Франка, Україна

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР ПРИ ВИВЧЕННІ ШКІЛЬНОГО КУРСУ «ГЕОГРАФІЯ МАТЕРИКІВ ТА ОКЕАНІВ»

Ключові слова: дидактичні ігри, методика навчання географії, географія материків та океанів, ігрові технології, активізація пізнавальної діяльності, географічні компетентності, Північна Америка.

Проблема підвищення ефективності навчального процесу залишається актуальною в умовах реформування сучасної української школи. Традиційні методи викладання географії не завжди забезпечують належний рівень мотивації учнів та глибоке засвоєння навчального матеріалу. У зв'язку з цим особливої уваги заслуговує використання дидактичних ігор як інноваційного методу навчання, що поєднує освітню мету з природною для учнів ігровою діяльністю.

Метою дослідження є комплексний аналіз методики використання дидактичних ігор при вивченні шкільного курсу «Географія материків та океанів» та розробка практичних рекомендацій для вчителів географії. Об'єктом дослідження виступає процес навчання географії у школі з використанням

дидактичних ігор, предметом – методика використання дидактичних ігор при вивченні шкільного курсу «Географія материків та океанів».

У процесі аналізу психолого-педагогічної літератури встановлено, що дидактична гра розглядається дослідниками як спеціально організована навчальна діяльність ігрової форми, спрямована на засвоєння, закріплення та перевірку знань учнів. За визначенням О.І. Яворського, така форма роботи дозволяє активізувати пізнавальну діяльність школярів, підвищити мотивацію до навчання та зробити процес отримання знань емоційно насиченим. С.Г. Кобернік та К.В. Овчарук наголошують, що використання ігрових методів на уроках географії сприяє формуванню в учнів системного бачення світу, розвиває вміння працювати з картографічними матеріалами та статистичними даними.

Дидактичні ігри виконують низку важливих функцій у навчальному процесі: пізнавальну (засвоєння нових знань), розвивальну (розвиток мислення, пам'яті, уваги), виховну (формування комунікативних навичок, уміння працювати в команді) та мотиваційну (стимулювання пізнавального інтересу).

Проведена систематизація дидактичних ігор дозволила виділити п'ять основних груп за характером діяльності: ігри-вправи, ігри-подорожі, сюжетні ігри, ігри-змагання та інтелектуальні ігри. Ігри-вправи, за характеристикою С.Я. Крохмалюк, є короткочасними ігровими завданнями тривалістю від 3 до 10 хвилин. Ігри-подорожі, як зазначають М.О. Бердник та А.М. Слюта, створюють ефект присутності та дозволяють учням віртуально «побувати» на різних материках. Сюжетні ігри, за твердженням Т.Г. Назаренко, дозволяють моделювати реальні ситуації, пов'язані з природокористуванням та вирішенням екологічних проблем. Ігри-змагання базуються на природному прагненні учнів до суперництва. Інтелектуальні ігри спрямовані на розвиток критичного та творчого мислення учнів.

Особливу увагу в дослідженні приділено аналізу готовності вчителя географії до використання дидактичних ігор у навчальному процесі. Встановлено, що це багатокomпонентне утворення, яке включає теоретичні

знання про сутність і види дидактичних ігор, методичні вміння організації ігрової діяльності, психологічну налаштованість на використання активних методів навчання та відповідні особистісні якості педагога. М.М. Лаврук виділяє кілька груп умінь, необхідних для проведення дидактичних ігор: організаційні, комунікативні та оціночні.

Розроблені методичні рекомендації щодо підготовки уроку географії з використанням дидактичних ігор охоплюють всі етапи цього процесу: визначення дидактичної мети, аналіз змісту навчального матеріалу, відбір конкретної гри, розробку детального сценарію, підготовку дидактичних матеріалів, продумування системи оцінювання, організацію простору класу, мотивацію учнів, передбачення можливих труднощів, підготовку рефлексивного етапу. Л. Запорожець та О. Браславська наголошують на необхідності чіткого усвідомлення вчителем дидактичної мети гри, від якої залежить вибір типу гри, її тривалість та місце в структурі уроку.

На практичному матеріалі теми «Північна Америка» курсу «Географія материків та океанів» продемонстровано можливості використання різноманітних дидактичних ігор. Для засвоєння географічного положення материка запропоновано картографічну гру «Мандрівка крайніми точками». Для вивчення рельєфу С.Г. Кобернік рекомендує використовувати гру «Географічний конструктор». При вивченні клімату доцільною є інтелектуальна гра «Кліматичні детективи». Для засвоєння особливостей природних зон ефективною є групова презентаційна гра «Подорож природними зонами». Вивчення населення супроводжується рольовою грою «Етнографічна експедиція». Для вивчення господарства використовується економічна гра «Торговельні партнери». Узагальнення знань про материк доцільно проводити у формі інтелектуального змагання «Брейн-ринг».

Важливим результатом дослідження є висновок про необхідність системного використання дидактичних ігор у курсі географії материків та океанів. С.Я. Крохмальюк наголошує, що ігри не повинні застосовуватися епізодично – необхідна продумана система їх використання протягом

навчального року. Д.А. Гонтар доводить, що систематичне використання ігрових методів сприяє формуванню предметних географічних компетентностей, зокрема вміння працювати з різними джерелами географічної інформації та аналізувати просторові закономірності.

Окремо відзначимо роль цифрових технологій у розширенні можливостей дидактичних ігор. Д.П. Стасюк та В.С. Костюк зазначають, що вчитель географії має вміти використовувати комп'ютерні програми для створення інтерактивних ігор, онлайн-платформи для організації змагань, мобільні додатки для перевірки знань. Водночас М.М. Лаврук застерігає, що ефективність цифрових ігор залежить від їх методично правильної інтеграції в навчальний процес та чіткої дидактичної спрямованості.

Проведене дослідження підтверджує, що дидактичні ігри є ефективним засобом активізації пізнавальної діяльності учнів при вивченні курсу «Географія материків та океанів». Вони створюють сприятливий психологічний клімат, підвищують мотивацію до навчання, розвивають критичне мислення та формують ключові географічні компетентності. Однак їх ефективність значною мірою залежить від професійної компетентності вчителя, ретельності підготовки та системності використання.

Матеріали дослідження мають практичне значення і можуть бути використані вчителями географії при плануванні та проведенні уроків у 7 класі. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в детальному вивченні ефективності окремих типів дидактичних ігор, розробці методики інтеграції цифрових технологій в ігрову діяльність на уроках географії та розробці комплексу дидактичних ігор для всього курсу географії материків та океанів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бердник М.О., Слюта А.М. Ігрові технології на уроках географії – складова активізації пізнавальної діяльності учнів. Інституційний репозитарій ЧНПУ. URL: <http://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/9076>

2. Бойко В.М., Міхелі С.В. Географія материків і океанів: підручник для 7 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ: Зодіак-ЕКО, 2007. 320 с.
3. Гонтар Д.А. Методика формування предметних географічних компетентностей на уроках географії в умовах профільного навчання: кваліфікаційна робота. Кривий Ріг: КДПУ, 2023. 109 с.
4. Жданов Д.К., Маслова Н.М., Сільченко Ю.Ю. Інтелектуальні ігри як метод розвитку критичного мислення учнів у процесі навчання географії. Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. 2025. № 1. С. 8–12.
5. Запорожець Л., Браславська О. Використання навчально-ігрових технологій в процесі вивчення географії в основній школі. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. 2019. Вип. 2. С. 48–56.
6. Кобернік С.Г. Географія. Як організувати навчання учнів 7 класу в умовах НУШ. Методичний посібник для вчителя. Тернопіль: Абетка, 2022. 168 с.
7. Кобернік С.Г., Овчарук К.В. Використання дидактичних ігор на уроках географії в основній школі. Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі. Київ, 2016. С. 112–116.
8. Крохмалюк С.Я. Використання ігрових технологій на уроках географії. Методичний портал. 2020. 12 с.
9. Лаврук М.М. Методика навчання географії: практична і самостійна робота студентів: навчально-методичний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 136 с.
10. Назаренко Т.Г. Методика навчання географії в профільній школі: теорія і практика: монографія. Київ: Педагогічна думка, 2013. 380 с.
11. Павловська Т.С. Використання інтелектуальних ігор на уроках географії в 7 класі. Географія та основи економіки в школі. 2009. № 7–8. С. 36–39.
12. Павловська Т.С. Використання тематичних ігор-вправ у шкільному курсі географії материків та океанів. *Rozwój nowoczesnej edukacji i nauki*. Konin; Użhorod; Przemyśl; Chersoń: Poswit, 2023. Т. 9. С. 117–130.

13. Побидайло Н.Г. Застосування дидактичних красзнавчих ігор на заняттях фізичної географії. Київ: Інститут педагогіки НАПН України, 2017. 10 с.
14. Саюк В. Класифікація ігор та ігрові форми навчання географії. Географія та основи економіки в школі. 2003. № 5. С. 30–31.
15. Сомова Т.В. Ігрові технології на уроках географії: методичний посібник. Освітнянський доробок. 2019. 16 с.
16. Стасюк Д.П., Костюк В.С. Використання ігрових технологій на уроках географії при вивченні шкільного курсу «Географія материків та океанів». Geography Theoretical Methods. Житомир: ЖДУ, 2023. С. 144–146.
17. Яворський О.І. Використання дидактичних ігор на уроках географії. Чернівці: ЧНУ, 2021. 10 с.